

ผลได้ของวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดสระแก้ว

พิมพา หิรัญกิตติ¹

นพวรรณ พจน์พิศุทธิพงศ์²

รุจิภาณุจณ์ สานนท์³

ภูริณัฐ ยมกนิษฐ์⁴

Received 3 September 2021

Revised 20 October 2021

Accepted 8 December 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ผลได้จากการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว 2) การกระจายรายได้และวิถีความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว และ 3) ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว โดยการวิจัยผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ทำการเก็บข้อมูลจากจากผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสระแก้ว จำนวน 100 แห่ง ด้วยวิธีการการสัมภาษณ์เชิงลึกและการใช้แบบสอบถาม

ผลการศึกษา พบว่า 1) ผลได้จากการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มผู้ผลิตรายเดียว กลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่เป็นเจ้าของรายเดียว และกลุ่มผู้ผลิตวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่อยู่ในรูปของผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ตัวแทน ที่จำหน่ายสินค้าให้นักท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองสูงสุด รองลงมาคืออำเภออรัญประเทศ อำเภอวังน้ำเย็น และน้อยที่สุดคืออำเภอตาพระยา 2) การจ้างแรงงานของวิสาหกิจชุมชน พบว่า ไม่มีการจ้างแรงงานประจำ จะเป็นการจ้างแรงงานเป็นครั้งคราว และ 3) ปัญหาและอุปสรรคพบว่า มีแผนการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน นอกจากนี้ยังขาดวิสัยทัศน์ในการสร้างช่องทางการตลาด และที่สำคัญคือการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อขยายการผลิตนั้นยากยิ่งในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ผลได้ วิสาหกิจชุมชน การท่องเที่ยว สระแก้ว

^{1 3 4} คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เลขที่ 39 หมู่ที่ 1 ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12110

อีเมล: ¹ pimpa_h@rmutt.ac.th, ³ rujikarn_s@rmutt.ac.th, ⁴ purinat2017@gmail.com

² วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาคารวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

อีเมล: Nopphawan.P@chula.ac.th

RETURNS OF TRAVEL COMMUNITY ENTERPRISES IN SA KAEO PROVINCE

Pimpa Hirankitti¹

Noppawan Photphisutthiphong²

Rujikarn Sanont³

Purinat Yamakanith⁴

Abstract

This research aims to study 1) the effects of participation in tourism community enterprises, 2) the distribution of income and the well-being of local people affected by tourism, and 3) the problems and obstacles of running a community enterprise that produces goods for sale to tourists. This is the mixed method of the 100 community enterprises that still operate. Based on in-depth interviews and the use of questionnaires to collect data, you can use questionnaires to collect data.

The study found that: 1) The returns from collaborative working with community enterprises consisting of a single manufacturer group, a single-owned community producer group, and a small and medium-sized enterprise manufacturer group in the form of wholesalers, retailers, and agents selling goods to tourists in Mueang District was the highest, and it was followed by the returns from Aranyaprathet District, and Wangnumyen District. Taphaya District had the lowest returns. 2) The employment of community enterprises revealed that there was no permanent hiring, but there was a hiring from time to time. 3) Problems and obstacles showed that there was an unclear operational plan. In addition, there was a lack of a vision to create marketing channels. More importantly, access to present funding for production expansion is also too difficult.

Keywords: Returns, Community Enterprises, Travel, Sa Kaeo Province

¹ Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, 39 Moo 1, khlong 6, khlong Luang, Pathum Thani 12110 E-mail: ¹ pimpa_h@rmutt.ac.th, ³ rujikarn_s@rmutt.ac.th, ⁴ purinat2017@gmail.com

² College Of Population Studies, Chulalongkorn University, Visid Prachuabmoh Building, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330 E-mail: Noppawan.p@chula.ac.th,

บทนำ

การท่องเที่ยวรายได้มาสู่ท้องถิ่นจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาซื้อสินค้า ใช้บริการยานพาหนะและการขนส่ง การใช้บริการธุรกิจนำเที่ยว ตลอดจนบริการที่พักของนักท่องเที่ยว ซึ่งไม่เพียงแต่ภาคเอกชนจะได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวนี้เท่านั้น แต่ภาครัฐยังได้รับประโยชน์ในแง่ของรายรับของรัฐที่เป็นค่าธรรมเนียม และการเก็บภาษีที่เกี่ยวข้องอีกด้วย นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังนำไปสู่การขยายการจ้างงานในการผลิตสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ผลของการขยายตัวในรายได้ของท้องถิ่นจากการท่องเที่ยวจะขึ้นอยู่กับค่าตัวคูณของการท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อมีการใช้จ่ายจากนักท่องเที่ยวในครั้งแรก เงินรายจ่ายจำนวนนี้จะไปเป็นรายรับให้กับผู้ประกอบการที่จะมีการจ่ายออกไปอีกเป็นทอด ๆ ในระบบเศรษฐกิจ เช่น ค่าวัตถุดิบ ค่าจ้างแรงงาน และค่าขนส่ง เป็นต้น ในที่สุดรายได้ที่เกิดขึ้นย่อมเพิ่มทวีคูณ Frechtling and Horváth (1999) ได้ให้ข้อเสนอแนะจากการค้นคว้างานวิจัยเชิงประจักษ์ไว้ว่า ตัวคูณการท่องเที่ยวจะมีขนาดใหญ่ได้ ก็ต่อเมื่อระบบเศรษฐกิจมีขนาดใหญ่ มีความเชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกันสูง แต่ต้องมีความเชื่อมโยงกับการนำเข้าสินค้าต่ำ และระบบเศรษฐกิจนั้นต้องมีลักษณะการพึ่งพาตนเองสูง

สินค้าของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ผลิตโดยสินค้าวิสาหกิจชุมชน ซึ่งวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการขนาดย่อมและขนาดเล็กของชุมชนเพื่อการจัดการ “ทุน” ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งพาตนเอง (SMCE -Small and Micro Community Enterprise) ซึ่งการจัดการเป็นเรื่องสำคัญที่วิสาหกิจชุมชนต้องเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการบริหารการตลาดเนื่องจากเกี่ยวข้องกับการสร้างรายได้ให้กับชุมชน จัดอยู่ในลักษณะโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เพื่อช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการสนับสนุนให้ชุมชนใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีเอกลักษณ์และสร้างเป็นจุดขายของตนเอง โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่าการให้ชุมชนได้คิดพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองจะทำให้ชุมชนได้ใช้เป็นแนวทางในการสร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานราก และจะสามารถยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนในระดับฐานรากได้มีโอกาสการพัฒนาคุณภาพสู่มาตรฐาน ผลิตสินค้าและการจำหน่าย ประกอบด้วย ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ตัวแทน ถือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วม

ดังนั้นบทบาทของวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวต่อการยกระดับของรายได้ของคนในท้องถิ่นจึงเป็นประเด็นสำคัญที่น่าสนใจในการศึกษา เพื่อหาผลได้ที่จะเกิดขึ้นจากวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว อันจะสามารถบอกถึงสัดส่วนของรายได้ท้องถิ่นจากวิสาหกิจการท่องเที่ยว โดยจังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกที่มีสัดส่วนคนจนเมื่อวัดด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกตามจังหวัดปี 2547 - 2560 สูงที่สุด คือ ร้อยละ 19.03 ในปี 2560 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) นอกจากนี้ยังพบว่ายังเป็นจังหวัดที่มีคนยากจนสูงที่สุดในภาคตะวันออกในปี 2562 โดยพิจารณาจากตารางจำนวนคนจน (ด้านรายจ่าย) จำแนกเป็นรายภาค และจังหวัด พ.ศ. 2553 - 2562 มีจำนวนคนยากจนเท่ากับ 119,639 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) การแก้ไขปัญหาความยากจนดังกล่าวหน่วยงานที่มีความสำคัญคือกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โดยจะมีวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวที่มีบทบาทในการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนและความสำคัญของปัญหาคนยากจนที่มีเป็นจำนวนมากในจังหวัดสระแก้วที่ควรหาแนวทางการยกระดับรายได้ของคนกลุ่มนี้ให้พ้นจากเส้นความยากจน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลได้ของวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดสระแก้วเพื่อให้ทราบถึงผลได้ การกระจายรายได้และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และปัญหารวมถึงอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาคนยากจนในท้องถิ่นได้อย่างมีทิศทาง

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลได้จากการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว
2. เพื่อศึกษาการกระจายรายได้และวิถีความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

ประโยชน์ต่อการนำไปใช้

1. ทำให้ทราบถึงผลได้จากการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว ทำให้ทราบถึงการกระจายรายได้และวิถีความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว และสามารถนำไปใช้กำหนดทิศทางของวิสาหกิจได้ต่อไป
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อหาแนวทางการจัดการและการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับวิสาหกิจชุมชนได้อย่างเป็นระบบ
3. ทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาคนยากจนในท้องถิ่นได้อย่างมีทิศทาง

ประโยชน์ทางวิชาการ

ผู้สนใจศึกษาผลได้ของวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวสามารถนำไปเป็นแนวทางการกระจายรายได้ แก้ไขปัญหาในพื้นที่อื่นอย่างเป็นระบบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน หมายถึง ผู้ผลิต ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน 3 ประเภท ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตชุมชน ผู้ผลิตชุมชนที่เป็นเจ้าของรายเดียว และผู้ผลิตที่เป็นวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม

กลุ่มผู้ผลิตชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มในชุมชน ผลิตสินค้าที่แสดงความเป็นไทย หรือภูมิปัญญาไทยและสมาชิกในกลุ่มร่วมกันผลิตร่วมกันบริหารจัดการและร่วมรับผลประโยชน์

ผู้ผลิตชุมชนที่เป็นเจ้าของรายเดียว หมายถึง บุคคลใดบุคคลหนึ่งในชุมชนที่ผลิตสินค้าที่แสดงความเป็นไทยหรือภูมิปัญญาและมีความเชื่อมโยงกับชุมชนในข้อใดข้อหนึ่ง ได้แก่ การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการผลิต หรือมีการจ้างแรงงานในชุมชนหรือมีการใช้วัตถุดิบในชุมชน หรือมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ หรือมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์

ผู้ผลิตที่เป็นวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) หมายถึง ผู้ผลิตผู้ประกอบการที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ได้แก่ บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซึ่งผลิตสินค้าที่แสดงความเป็นไทย หรือภูมิปัญญาไทย และมีความเชื่อมโยงกับชุมชนข้อใดข้อหนึ่ง ได้แก่ การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการผลิต หรือมีการจ้างแรงงานในชุมชน หรือมีการใช้วัตถุดิบในชุมชน หรือมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ โดยมีสินทรัพย์ลงทุนไม่เกิน 10 ล้านบาท

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลภาคการผลิตและอุปสงค์รวมในระบบเศรษฐกิจ

ข้อมูลสินค้าวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตในจังหวัดสระแก้ว พบว่า สินค้าวิสาหกิจชุมชนสามารถจำแนกได้ออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาหาร กลุ่มเครื่องดื่ม กลุ่มผ้าและเครื่องแต่งกาย กลุ่มของใช้ กลุ่มสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร และกลุ่มของที่ระลึก ซึ่งสินค้าวิสาหกิจชุมชน ทั้งหมดนี้จัดอยู่ในกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมในตารางข้อมูลผลิตภัณฑ์จังหวัด ดังนั้นในการศึกษานี้จึงแบ่งกิจกรรมการผลิตออกเป็น 4 กิจกรรมการผลิต คือ 1) กิจกรรมการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่เป็นวิสาหกิจชุมชน 2) กิจกรรมการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่ไม่ใช่วิสาหกิจชุมชน 3) กิจกรรมการผลิตภาคเกษตร และ 4) กิจกรรมการผลิตนอกภาคเกษตรที่ไม่ใช่สินค้าอุตสาหกรรม

ข้อมูลกิจกรรมการผลิตภาคเกษตรและกิจกรรมการผลิตนอกภาคเกษตรที่ไม่ใช่สินค้าอุตสาหกรรม จะอิงกับข้อมูลผลิตภัณฑ์จังหวัดของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และการวิจัยนี้จะเก็บข้อมูลของกิจกรรมการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่เป็นสินค้าวิสาหกิจชุมชน และจะทำให้เราสามารถหาข้อมูลกิจกรรมการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่ไม่ใช่สินค้าวิสาหกิจชุมชนตามมาได้

	ภาคเกษตร	สินค้าอุตสาหกรรมที่เป็นวิสาหกิจชุมชน	สินค้าอุตสาหกรรมที่ไม่ใช่วิสาหกิจชุมชน	สินค้านอกภาคเกษตรที่ไม่ใช่สินค้าอุตสาหกรรม	รายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือน	รายจ่ายเพื่อการลงทุนของภาคเอกชน	รายจ่ายของภาครัฐ	การส่งออกสุทธิ	ผลรวม
ภาคเกษตร	สินค้าชั้นกลาง				สินค้าขั้นสุดท้าย				มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม
สินค้าอุตสาหกรรมที่เป็นวิสาหกิจชุมชน									
สินค้าอุตสาหกรรมที่ไม่ใช่วิสาหกิจชุมชน									
สินค้านอกภาคเกษตรที่ไม่ใช่สินค้าอุตสาหกรรม									
ค่าจ้างและเงินเดือนของแรงงาน	มูลค่าเพิ่ม				GDP				
ภาษี									
กำไรของผู้ประกอบการ									
ผลรวม	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม								

ภาพที่ 1 ภาคการผลิตและอุปสงค์รวมในระบบเศรษฐกิจ

การศึกษานี้มีข้อสมมติฐานที่สำคัญ คือ

1. ปัจจัยการผลิตถูกนำมาใช้ในการผลิตในสัดส่วนที่คงที่ และไม่ได้พิจารณาการใช้ทดแทนกันได้ของปัจจัยการผลิต
2. ผู้ผลิตสินค้าชนิดเดียวกันมีวิธีการผลิตที่เหมือนกัน
3. หากมีการใช้ปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น จะไม่ส่งผลกระทบต่อราคาปัจจัยการผลิต
4. ตาราง Input Output Model ในระดับท้องถิ่นจะอิงกับตาราง Input Output Model ของประเทศ และต้องมีการปรับค่าความสามารถการผลิตของท้องถิ่น (Location Quotient: LQ) โดย

$$LQ_{ij} = \frac{\frac{Product_{ij}}{Product_j}}{\frac{Product_{ij}}{Product_i}}$$

โดย $Product_{ij}$

$Product_i$

คือ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด j ของหน่วยกิจกรรม i

คือ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ในหน่วยกิจกรรม i

Product_j คือ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด j

Product คือ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ

การใช้ค่า LQ_{ij} เป็น 2 ลักษณะ คือ ค่า LQ เท่ากับหรือมากกว่า 1 แสดงว่า จังหวัดสามารถผลิตในหน่วยกิจกรรมนี้ได้เท่ากับหรือมากกว่าเมื่อเทียบกับระดับประเทศ แสดงว่า กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมเศรษฐกิจหลัก และจะแทนค่า Regionalizing index เท่ากับ 1 และ ค่า LQ น้อยกว่า 1 แสดงว่า จังหวัดสามารถผลิตในหน่วยกิจกรรมนี้ได้น้อยกว่าเมื่อเทียบกับระดับประเทศ แสดงว่า กิจกรรมนี้ไม่เป็นกิจกรรมเศรษฐกิจหลัก และจะแทนค่า Regionalizing index เท่ากับ LQ

ทั้งนี้จากรายการแสดงภาคการผลิตและอุปสงค์รวมในระบบเศรษฐกิจ สามารถนำไปอธิบายภาคเกษตรของคนในพื้นที่จังหวัดสระแก้วที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าที่เป็นวิสาหกิจชุมชน ไม่ใช่วิสาหกิจชุมชน และสินค้านอกภาคเกษตรในสินค้าชั้นกลางซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อรายได้ของชุมชนจากการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดสระแก้วได้

ข้อมูลวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสระแก้ว

จังหวัดสระแก้วมีเขตการปกครองประกอบด้วย 9 อำเภอ 59 ตำบล 731 หมู่บ้าน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 16 เทศบาล (3 เทศบาลเมือง 13 เทศบาลตำบล) และ 49 องค์การบริหารส่วนตำบล ทิศเหนือติดกับจังหวัดบุรีรัมย์และนครราชสีมา ทิศใต้ติดกับจังหวัดฉะเชิงเทราและจันทบุรี ทิศตะวันออกติดกับประเทศกัมพูชา และทิศตะวันตกติดกับจังหวัดปราจีนบุรี (จังหวัดสระแก้ว, 2564) จากรายงานสรุปประเภทกิจการของวิสาหกิจชุมชนที่อนุมัติการจดทะเบียนแล้ว จำแนกตามพื้นที่ ระดับจังหวัด (สระแก้ว) พบว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 895 แห่ง ประกอบด้วยกลุ่มผลิตสินค้า 830 แห่ง และกลุ่มการให้บริการ 65 แห่ง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564) รายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 1 วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสระแก้ว

กลุ่มการผลิตสินค้า	จำนวน (แห่ง)	กลุ่มการให้บริการ	จำนวน (แห่ง)
1. การผลิตพืช	278	1. ร้านค้าชุมชน	10
2. การผลิตปศุสัตว์	184	2. ออมทรัพย์ชุมชน	15
3. การผลิตประมง	26	3. ท่องเที่ยว	9
4. การแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร	107	4. สุขภาพ	3
5. ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า	25	5. ซ่อมเครื่องจักรกล	1
6. เครื่องจักสาน	31	6. บริการอื่น ๆ	27
7. ดอกไม้ประดิษฐ์	5		
8. เครื่องจักรกล	1		
9. ของชำร่วย/ของที่ระลึก	8		
10. ผลิตภัณฑ์สมุนไพร	35		
11. เครื่องดื่ม	8		
12. เครื่องประดับ/อัญมณี	0		
13. เครื่องไม้/เฟอร์นิเจอร์	24		
14. เครื่องหนัง	1		
15. การผลิตปัจจัยการผลิต	52		
16. เครื่องปั้น	1		
17. สิ่งประดิษฐ์จากโลหะ	1		
18. การผลิตสินค้าอื่น ๆ	43		

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลในปี 2560-2561 และได้ใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2557) ซึ่งมีการแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตรายเดียวจำนวน 226 แห่ง เจ้าของธุรกิจรายเดียว จำนวน 29 แห่ง และ ผู้ผลิตวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จำนวน 2 แห่ง

ผลของ Small and Micro Community Enterprises (SMCEs) หรือ Small and Medium Enterprises (SMEs) ต่อการบรรเทาปัญหาความยากจน และผลกระทบทางด้านรายได้จากการท่องเที่ยวต่อระบบเศรษฐกิจในท้องถิ่น สามารถสรุปได้ดังนี้

Peredo and Chrisman (2006) ได้พัฒนาแนวคิดของ community-based enterprise (CBE) ที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาในท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในกลุ่มประชากรที่ยากจน ซึ่งเน้นการมีผู้ประกอบการในท้องถิ่นซึ่งมีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติ และทุนทางสังคม โดยให้ความสำคัญกับวิสาหกิจชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของทักษะ/ความชำนาญของคนในชุมชน และวิสาหกิจชุมชนควรบรรลุเป้าหมายทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมไปพร้อมกันเพื่อประโยชน์ในการขยายขนาดการผลิตให้สูงขึ้น ตลอดจนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนก็มีบทบาทสำคัญในการกำหนดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ยังมี Oba and Onuoha (2013) ที่ได้ทำการศึกษาบทบาทของ SMEs ในประเทศไนจีเรีย โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาระหว่างปี 2001 - 2011 ด้วยวิธีการสมการถดถอยแบบเส้นตรง พบว่า บทบาทของ SMEs ในประเทศไนจีเรียมีส่วนช่วยในการลดปัญหาความยากจนในประเทศลงได้ โดย SMEs ช่วยก่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นในประเทศและบรรเทาปัญหาความยากจนที่มีอยู่ และมีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลของประเทศให้เข้ามาให้ความช่วยเหลือทางการเงินของ SMEs ในแง่ของการเพิ่มระยะเวลาการคืนเงินกู้และลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลง เพื่อจูงใจให้เกิดผู้ประกอบการรายใหม่ในกลุ่มธุรกิจ SMEs

โดยผู้วิจัยได้พิจารณาแนวทางการนำ SMEs มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในท้องถิ่นได้จึงพยายามศึกษาวิจัยเรื่องผลได้ของวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะจังหวัดสระแก้วที่มีความยากจนสูงสุดในภาคเพื่อให้เห็นเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืน

นโยบายวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดการสร้างรายได้และการจ้างงานในชุมชน

Valeepitakdej and Wongsurawat (2015) ศึกษาผลของนโยบายวิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprises: SMCEs) จากภาครัฐที่มีต่อการลดปัญหาความยากจนและการเคลื่อนย้ายแรงงานออกจากถิ่นในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูล panel data และแบบจำลอง Propensity Score Matching Model โดยผลการศึกษาที่ได้ พบว่า นโยบายวิสาหกิจชุมชนของรัฐไม่ช่วยลดปัญหาความยากจนหรือบรรเทาปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานออกจากถิ่น ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า นโยบายวิสาหกิจชุมชนนี้เกิดขึ้นจากนโยบายของภาครัฐลงไปสู่ชุมชน ซึ่งมีลักษณะสวนทางกับแนวคิดของ Peredo and Chrisman (2006) ที่วิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นจากความคิดการรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนเพื่อการผลิต โดยรัฐเป็นผู้ช่วยเหลือในภายหลัง นอกจากนี้ Frechtling and Horváth (1999) ศึกษาตัวคูณของการท่องเที่ยวในเมืองวอชิงตันดีซี ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิต แบบ RIMS II ซึ่งจัดทำโดย Bureau of Economic Analysis (BEA) และพบว่า ค่าตัวคูณของการท่องเที่ยวในเมืองวอชิงตันดีซีค่อนข้างต่ำ สืบเนื่องจากการที่ขนาดเศรษฐกิจของเมืองนี้ค่อนข้างเล็กเมื่อเทียบกับเมืองท่องเที่ยวอื่นในประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ ความเชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในเมืองค่อนข้างน้อย และการผลิตของท้องถิ่นยังใช้สินค้านำเข้าจากภายนอกมาทำการผลิตในสัดส่วนที่สูง

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าผลการศึกษาเชิงประจักษ์ส่วนใหญ่สนับสนุนบทบาทของวิสาหกิจชุมชนในการสร้างรายได้ และการจ้างงานในชุมชน โดยมีข้อสังเกตที่สำคัญคือ วิสาหกิจชุมชนที่ไม่ได้เกิดขึ้น

จากความต้องการคนในชุมชน แต่ถูกสร้างขึ้นจากภาครัฐ จะไม่ช่วยลดปัญหาความยากจนและการเคลื่อนย้ายแรงงานออกท้องถิ่น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การริเริ่มและการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนมีส่วนสำคัญในการกำหนดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนเพื่อความยั่งยืนของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประกอบด้วย ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้ผลิตรายเดียว เจ้าของธุรกิจรายเดียว และผู้ผลิตวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดสระแก้ว จำนวน 257 แห่ง (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2557) ซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่จำหน่ายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยวในจังหวัดสระแก้ว

การสุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มตัวอย่างจากผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จำนวน 257 แห่ง ผู้วิจัยใช้การคำนวณขนาดตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 72 แห่ง และคำนวณขนาดตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามลักษณะผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 2 ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสระแก้วและจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

จังหวัด สระแก้ว	ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน					
	กลุ่มผู้ผลิตรายเดียว		เจ้าของธุรกิจรายเดียว		ผู้ผลิตวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม	
	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
	226	87.93	29	11.28	2	0.79

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยเป็นผู้ผลิตรายเดียว จำนวน 64 แห่ง และเจ้าของธุรกิจรายเดียวจำนวน 8 แห่ง รวมทั้งสิ้น 72 แห่ง แต่เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูล ณ ปี 2557 ซึ่งยังไม่ได้ปรับปรุงจึงทำให้มีเพียง 257 แห่ง หากแต่เมื่อพิจารณาข้อมูล ปัจจุบันซึ่งเป็นการวิจัยในช่วงปี 2560-2561 ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสระแก้ว แยกรายอำเภอ มีจำนวนทั้งสิ้น 190 ราย ดังตารางที่ 6 และยังคงดำเนินการอยู่ 100 ราย จึงได้ทำการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 100 ราย แยกรายอำเภอ ซึ่งมีจำนวนมากกว่าเกณฑ์ของ Krejcie and Morgan (1970) คือ 72 แห่ง และแสดงผลไว้ดังตารางที่ 6

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยมีวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนของคนในท้องถิ่นในด้านการท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการกระจายรายได้และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าที่จำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว

วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วยกลุ่มผู้ผลิตรายเดียวและกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่เป็นเจ้าของรายเดียวที่อยู่ในรูปของผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ตัวแทนที่จำหน่ายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยวในจังหวัดสระแก้ว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และการวิจัยเชิงบุกเบิก (Exploratory Research) ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลคนในท้องถิ่นที่ทำงานร่วมกับวิสาหกิจชุมชนในด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดสระแก้ว และการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย กลุ่มผู้ผลิตรายเดียวและกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่เป็นเจ้าของรายเดียวอยู่ในรูปของผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีกตัวแทน ที่จำหน่ายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยวในจังหวัดสระแก้ว

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ จากการศึกษาข้อมูล เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของคณาจารย์ในวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเวลา ทำการวิจัยในช่วง พ.ศ. 2560 – 2561

ขอบเขตด้านเนื้อหา ข้อมูลจากผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสระแก้ว

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาผลได้จากการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว

จากการวิจัย ผู้วิจัยสรุปว่ามีจำนวนวิสาหกิจที่ยังดำเนินการอยู่แตกต่างกันตามดังตาราง

ตารางที่ 3 สรุปผลได้จากการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดสระแก้ว

ลำดับ	อำเภอ	มีจำนวนทั้งสิ้น (แห่ง)	ยังดำเนินการ (แห่ง)	คิดเป็นร้อยละ
1	เมืองสระแก้ว	38	18	47.37
2	อรัญประเทศ	26	18	69.23
3	ตาพระยา	11	5	45.45
4	วังน้ำเย็น	22	10	45.45
5	วัฒนานคร	20	13	65.00
6	คลองหาด	18	10	55.56
7	เขาฉกรรจ์	18	11	61.11
8	โคกสูง	21	9	42.86
9	วังสมบูรณ์	16	6	37.50
รวม		190	100	52.63

จากการวิจัยพบว่าผลได้จากการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวจากการสำรวจทั้งสิ้น 190 แห่ง จากการสำรวจทั้งสิ้น 9 อำเภอ และยังคงดำเนินการอยู่เพียง 100 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 52.63 โดยพบว่าที่ยังคงดำเนินการอยู่จำนวนมากที่สุด 2 อำเภอ คือ เมืองสระแก้ว และอรัญประเทศ จำนวน 18 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 47.37 และ 69.23 และวิสาหกิจที่ยังคงดำเนินการอยู่น้อยที่สุดคือจำนวน 5 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 45.45 ทั้งนี้หากวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมพบว่าอำเภอที่มีสัดส่วนวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวที่ยังดำเนินการอยู่มากที่สุดคืออำเภออรัญประเทศและอำเภอวัฒนานคร ร้อยละ 69.23 และ ร้อยละ 65.00 เนื่องจากเป็นอำเภอที่ติดต่อกันและเดินทางสะดวกจากอำเภอวัฒนานครไปอรัญประเทศเพื่อเดินทางไปยังประเทศกัมพูชาได้ และสัดส่วนที่น้อยที่สุดอยู่ที่อำเภอวังสมบูรณ์และอำเภอโคกสูง คือร้อยละ 42.86 และร้อยละ 37.50 เนื่องจากอำเภอวังสมบูรณ์เป็นทางผ่านไปยังจังหวัดจันทบุรี และอำเภอโคกสูงแม้จะอยู่ติดกับชายแดนประเทศกัมพูชาแต่ไม่มีด่านชายแดน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการกระจายรายได้และวิถีความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว

จากการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปในรูปแบบตารางการกระจายรายได้ของคนในท้องถิ่นที่ได้รับจากการท่องเที่ยว ดังนี้

ตารางที่ 4 สรุปการกระจายรายได้ของคนในท้องถิ่นที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

ลำดับ	อำเภอ	รายได้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	รายได้ที่ไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	รายได้จากญาติ พี่น้องและลูกหลานที่ไม่ได้พักบ้านเดียวกัน
1	เมืองสระแก้ว	63.79	31.01	5.20
2	อรัญประเทศ	61.34	36.77	1.89
3	ตาพระยา	54.25	33.55	12.20
4	วังน้ำเย็น	62.46	32.00	5.44
5	วัฒนานคร	61.05	31.99	6.96
6	คลองหาด	59.97	31.01	9.02
7	เขาฉกรรจ์	59.95	31.04	9.01
8	โคกสูง	60.78	30.17	9.05
9	วังสมบูรณ์	56.41	34.69	9.00
รวม		60.00	32.47	7.53

จากตารางสรุปการกระจายรายได้ของคนในท้องถิ่นที่ได้รับจากการท่องเที่ยว ซึ่งเก็บข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามการกระจายรายได้และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว ซึ่งรายได้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวได้แก่รายได้จากการขายสินค้าพื้นถิ่น ของฝากที่เป็นผลิตภัณฑ์จากวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ เป็นต้น สามารถสรุปได้ว่าประชาชนในจังหวัดสระแก้วแบ่งรายได้ในภาพรวมออกเป็น 3 ช่องทาง คือ รายได้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 60.00 สำหรับรายได้ที่ไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 32.47 และรายได้จากญาติ พี่น้องและลูกหลานที่ไม่ได้พักบ้านเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 7.53 ซึ่งพบว่าอำเภอที่มีรายได้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากที่สุดคือ อำเภอเมือง คิดเป็นร้อยละ 63.79 รองลงมาคืออำเภอวังน้ำเย็น คิดเป็นร้อยละ 62.46 อำเภออรัญประเทศ คิดเป็นร้อยละ 61.34 และอำเภอวัฒนานคร คิดเป็นร้อยละ 61.05 ตามลำดับ เนื่องจากเป็นเส้นทางการเดินทางหลักและมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก สำหรับอำเภอที่ประชาชนมีรายได้จากญาติ พี่น้องและลูกหลานที่ไม่ได้พักบ้านเดียวกันมากที่สุดคืออำเภอตาพระยา คิดเป็นร้อยละ 12.2 รองลงมาคืออำเภอโคกสูง คิดเป็นร้อยละ 9.05 ถัดมาคืออำเภอคลองหาด คิดเป็นร้อยละ 9.02 อำเภอเขาฉกรรจ์ คิดเป็นร้อยละ 9.01 ตามลำดับ มีการส่งเงินมาจากลูกหลานหรือญาติที่อยู่อื่น สำหรับ อำเภอที่มีประชาชนที่มีรายได้ที่ไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากที่สุดคือ อำเภออรัญประเทศ คิดเป็นร้อยละ 36.77 เนื่องจากมีตลาดโรงเกลือทำให้เกิดการค้าขายสินค้าและการประกอบกิจกรรมอื่นเช่นการรับจ้างงานในพื้นที่ทำให้รายได้ในส่วนนี้มากกว่าอำเภออื่น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว

จากการวิจัย พบว่า สามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคที่ได้จากแบบสอบถาม ดังตาราง

ตารางที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวในจังหวัดสระแก้ว

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนที่ยังดำเนินกิจการ	ปัญหาและอุปสรรค (แห่ง)			หมายเหตุ (ตอบ)
			มีแผนการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน	ขาดวิสัยทัศน์ในการสร้างช่องทางการตลาด	การเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อขยายการผลิต	
1	เมืองสระแก้ว	18	18	6	10	ไม่ครบ
2	อรัญประเทศ	18	18	12	9	ไม่ครบ
3	ตาพระยา	5	5	5	5	ครบ
4	วังน้ำเย็น	10	10	10	8	ไม่ครบ
5	วัฒนานคร	13	13	13	11	ไม่ครบ
6	คลองหาด	10	10	10	10	ครบ
7	เขาฉกรรจ์	11	11	10	10	ไม่ครบ
8	โคกสูง	9	9	9	9	ครบ
9	วังสมบูรณ์	6	6	6	6	ครบ
รวม		100	100	81	73	

จากตารางพบว่าปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวในจังหวัดสระแก้ว ที่ทุกแห่งประสบเหมือนกันคือ มีแผนการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน จำนวน 100 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือขาดวิสัยทัศน์ในการสร้างช่องทางการตลาด จำนวน 81 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 81 และสุดท้าย คือ การเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อขยายการผลิตจำนวน 73 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 73 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาผลได้จากการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว

จากการวิจัยสรุปได้ว่าจังหวัดสระแก้ว มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนลดเหลือเพียง 100 แห่งจากจำนวน 190 แห่งที่มีการจดทะเบียน หรือคิดเป็นร้อยละ 52.63 และหากเทียบกับวิสาหกิจจำนวน 665 กลุ่มในปี 2554 อาจกล่าวได้ว่า มีจำนวนลดลงอย่างมาก สำนักงานเกษตรจังหวัดได้ให้เหตุผลว่ากลุ่มที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนมุ่งหวังขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น เงินทุน ไม่ได้เป็นการรวมกลุ่มเพื่อประกอบกิจการอย่างแท้จริง ทำให้การส่งเสริมและพัฒนาเป็นไปได้ยาก อีกทั้งจังหวัดสระแก้วเป็นพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ ตำบล ที่มีการกิจในงานนโยบายมากเกินไป จึงให้ความสำคัญในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนน้อย

ผลได้จากการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มผู้ผลิตรายเดียว กลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่เป็นเจ้าของรายเดียว และกลุ่มผู้ผลิตวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่อยู่ในรูปของผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ตัวแทน ที่จำหน่ายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยว วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว การกระจายรายได้ไปยังชุมชน ความอยู่ดีกินดีการมีอาชีพ การศึกษา

ประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำงานร่วมกับวิสาหกิจชุมชน ซึ่งข้อมูลต่างๆ เหล่านี้สามารถนำไปวิเคราะห์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลไปปรับกลยุทธ์การวางแผน การสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพความเป็นอยู่ของชนยากจนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ มาลินี ศรีไมตรี (2559) ซึ่งได้ทำการศึกษาการพัฒนาารูปแบบและศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นสู่นักท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี และพบว่า การนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องไปปรับกลยุทธ์การวางแผนสนับสนุนกิจกรรมที่เหมาะสมได้ เช่น รูปแบบการท่องเที่ยวเทศกาล การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวชมกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพิ่มเติม โดยใช้วิธีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว การศึกษาดูงาน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการกระจายรายได้และวิถีความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว

จากการวิจัยสรุปได้ว่าพบว่า การจ้างแรงงานของวิสาหกิจชุมชนจะพบว่า มีสองลักษณะคือ ไม่มีการจ้างแรงงานประจำ จะเป็นการจ้างแรงงานเป็นครั้งคราว หรือเป็นการให้ค่าตอบแทนแรงงานตามจำนวนชิ้นงาน และมีการจ้างแรงงานประจำ ซึ่งค่าตอบแทนแรงงานอาจไม่ได้อิงกับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำอย่างเข้มงวดมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ดนัยเทพ ศรีธัญรัตน์ (2549) ที่ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลของนโยบายโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในแง่ของการเพิ่มรายได้และการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และสอดคล้องกับ พรจิต สมบัติพานิช, ชวนะ ภวากานันท์ และอุบลวรรณ ภวากานันท์ (2546) ว่าเป็นแนวทางพัฒนาศักยภาพให้แก่ท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน สร้างเงินสร้างรายได้ให้แก่ผู้ผลิตและผู้จำหน่าย สามารถช่วยให้แรงงานอพยพลดลง และสามารถช่วยให้รายได้ส่วนบุคคลเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่าอำเภอเมืองมีรายได้มากที่สุดที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นทางผ่านและเป็นตัวเมืองที่จะเดินทางไปยังพื้นที่ต่าง ๆ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ สกายวอล์ควัดเขาสิงโต ถัดมาคืออำเภอวังน้ำเย็น เนื่องจากพื้นที่ในอำเภอวังน้ำเย็นมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญคือ น้ำตกแก่งสะเดา และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย ถัดมาคือ อำเภออรัญประเทศ นอกจากนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในตลาดโรงเกลือแล้วยังมีแหล่งท่องเที่ยวอื่น เช่น ปราสาทน้อยสีชมพู สำหรับรายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่มีระดับเกือบใกล้เคียงกัน คือ อำเภอวัฒนานคร อำเภอโคกสูง อำเภอคลองหาด อำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอวังสมบูรณ์ และสุดท้ายคือ อำเภอตาพระยา ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อรายได้เรื่องการท่องเที่ยวครั้งนี้ คือ อำเภอวัฒนานครมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ อุทยานแห่งชาติปางสีดาที่สวยงาม มีอ่างเก็บน้ำบางพระปรัง อำเภอโคกสูงมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ ปราสาทสด๊กก๊อกธม อำเภอคลองหาดมีแหล่งท่องเที่ยวคือ ถ้ำเพชรโพธิ์ทอง ถ้ำทรายแก้ว และถ้ำน้ำเขาคิ่วที่ศักดิ์สิทธิ์ อำเภอเขาฉกรรจ์มีแหล่งท่องเที่ยวคือ เขาฉกรรจ์ที่ห่างจากตัวเมืองเพียง 17 กิโลเมตร อำเภอวังสมบูรณ์มีแหล่งท่องเที่ยวคือ น้ำตกเขาสิบห้าชั้น ถ้ำทานตะวัน ซึ่งนับได้ว่าเป็นแหล่งที่มีอากาศดี และอำเภอตาพระยามีแหล่งท่องเที่ยวคือ ละลุ ซึ่งเกิดจากการกัดเซาะของน้ำและลมที่รูปร่างแปลกตา ซึ่งทำให้รายได้ของประชาชนในพื้นที่จังหวัดสระแก้วมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว

จากการวิจัยสรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนสรุปได้จากการรวบรวมผลการตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกว่า มีแผนการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน นอกจากนี้ยังขาดวิสัยทัศน์ในการสร้างช่องทางการตลาด และที่สำคัญคือการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อขยายการผลิตนั้นยากยิ่งในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว หรือวิสาหกิจชุมชนที่ทำการผลิตสินค้าจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวในจังหวัดสระแก้ว ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. เพิ่มงบประมาณในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน
2. เพิ่มศักยภาพสมาชิกวิสาหกิจในการจัดทำแผนการดำเนินงานกลุ่ม
3. ให้โอกาสแก่สมาชิกวิสาหกิจได้เรียนรู้แนวทางใหม่/รูปแบบใหม่ทางการตลาด และขยาย

ช่องทางทางการตลาด

4. ควรมีการพิจารณาระดับการผลิตเพื่อให้วิสาหกิจได้รับประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด

ข้อจำกัดของการศึกษา

จากการศึกษาพบว่าข้อจำกัดของการศึกษาเรื่องผลได้ของวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดสระแก้ว คือ ข้อมูลของวิสาหกิจชุมชนมีไม่ครบถ้วน และมีการวางแผนการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจนขาดวิสัยทัศน์ และแหล่งเงินทุนเพื่อการขยายการผลิตและช่องทางการตลาดที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังพบว่าบางแห่งเลิกดำเนินงานไปจึงทำให้ไม่สามารถตรวจสอบและเก็บข้อมูลถึงสาเหตุ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการเพื่อนำไปเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2557). รายงานผู้ผลิต ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ปี พ.ศ.

2557 จังหวัดสระแก้ว. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). รายงานสรุปประเภทกิจการของวิสาหกิจชุมชนที่อนุมัติการจดทะเบียนแล้ว จำแนกตามพื้นที่ ระดับจังหวัด (สระแก้ว), ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร. สืบค้นจาก

http://smce.doae.go.th/smce1/report/select_report_smce.php?report_id=17

จังหวัดสระแก้ว. (2564). ข้อมูลจังหวัดสระแก้ว. สืบค้นจาก

<http://www.sakaeo.go.th/websakaeo/content/general>

दनัยเทพ ศรีธัญรัตน์. (2549). การวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลของนโยบาย โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ตามแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

พรจิต สมบัติพานิช, ชวนะ ภวากันันท์ และอุบลวรรณ ภวากันันท์. (2546). การประเมินโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ: บริษัท ชูโอ เซ็นโก (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน).

มาลินี ศรีเมตรี. (2559). การพัฒนารูปแบบและศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นสู่นักท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย, 11(2), 53-65.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์และความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2560. สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สืบค้นจาก

https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?filename=social&nid=10855

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). 8 สถิติรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน, จำนวนคนจน (ด้านรายจ่าย)

จำแนกเป็นรายภาคและจังหวัด พ.ศ. 2553-2562. สืบค้นจาก

<http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/08.aspx>

Frechtling, D. C., & Horváth, E. (1999). Estimating the multiplier effects of tourism expenditures on a local economy through a regional input-output model. **Journal of travel research**, 37(4), 324-332.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement**, 30(3), 607-610.

Oba, U. O., & Onuoha, B. C. (2013). The role of small and medium scale enterprises in poverty reduction in Nigeria: 2001–2011. **African Research Review**, 7(4), 1-25.

Peredo, A. M., & Chrisman, J. J. (2006). Toward a theory of community-based enterprise. **Academy of management Review**, 31(2), 309-328.

Valeepitakdej, V., & Wongsurawat, W. (2015). Can top-down community enterprise development reduce poverty and out-migration? Evidence from Thailand. **Development in Practice**, 25(5), 737-746